

УДК 369.542

Квас В.О., аспірант кафедри смарт-економіки,
Київський національний університет
технологій та дизайну, м. Київ, Україна

ОСНОВНІ РИЗИКИ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ

Пенсійні системи та особи, яких вони охоплюють, стикаються з багатьма ризиками. До них належать ризики для здатності особи робити внески як у державні, так і в недержавні пенсійні системи (ринок праці та соціальні ризики); ризики для здатності цих внесків фінансувати адекватний вихід на пенсію (макроекономічні ризики, ризики фінансового ринку та операційні ризики) та ризик того, що особа переживе свої активи (ризик довголіття). Проте недержавні пенсії загалом є більш вразливими до макроекономічних і фінансових ризиків, ніж пенсійні системи.

Ризики ринку праці, такі як втрата роботи та несприятливі моделі заробітку, можуть мати значний вплив на швидкість, з якою нараховуються пенсійні права, або швидкість, з якою накопичуються пенсійні активи, і, таким чином, на рівень отриманого пенсійного доходу.

Ці ризики можуть бути компенсовані державними або недержавними пенсійними системами. Базові виплати, не пов'язані з внесками, забезпечують резервний захист від неспроможності чи неможливості сплачувати кошти за схемами зі сплатою внесків або платити достатньо, щоб принаймні наростити права, які перевищують рівень базової допомоги. У рамках державних схем внесків працівники зазвичай захищені від деяких ризиків зриву кар'єрного заробітку: вони можуть отримувати додаткові внески/нарахування за певних обставин (наприклад, військова служба, відпустка по догляду за дитиною) або може бути кілька «поганих років», які виключаються під час розрахунку їхніх прав.

Аналогічний аналіз стосується соціальних ризиків, які включають інвалідність і відсутність фінансової незалежності. Державна допомога, не пов'язана зі сплатою внесків, забезпечує захист для осіб, які зазнали шоку в доходах до або після виходу на пенсію. Пропонуються додаткові виплати по інвалідності та, як правило, певний захист майбутнього пенсійного доходу для тих, чия трудова кар'єра перервана через інвалідність. Вони можуть бути фіксованими або пов'язаними з прибутком [1].

Ці гарантії в державних системах є формою страхування, але оскільки вони часто фінансуються поза пенсійною системою, вони можуть не визнаватися як такі особами (їх можна тлумачити як права).

У рамках недержавних (приватних) фінансових угод природа страхування може бути більш чіткою. Страхування від соціальних ризиків є обов'язковим у чилійських індивідуальних рахунках, а (частково необов'язкове) страхування життя інтегровано в австралійську систему пенсійного страхування. Проте більшість схем постійного страхування не забезпечують покриття втрачених періодів внесків, оскільки страхувати такі ризики на індивідуальній основі дорого. Колективні приватні схеми краще здатні об'єднувати такі ризики і таким чином забезпечувати страхування.

Макроекономічні ризики зменшують ймовірність того, що особа отримає адекватний пенсійний дохід. Низький рівень зростання та продуктивності впливає як на державну, так і на приватну пенсійні системи. Вони обмежують фіскальну спроможність фінансувати пенсії без внесків і призводять до нижчих внесків до фонду та накопичувальних схем. У слабкому економічному середовищі може бути важко підвищити рівень внесків як у державних, так і в приватних схемах, не надто скорочуючи споживання перед виходом на пенсію порівняно зі споживанням після виходу на пенсію, особливо для осіб з низькими доходами.

Інфляція зменшує майбутню купівельну спроможність доходу, відкладеного сьогодні для цілей згладжування споживання. Виплати в державних схемах зазвичай індексуються на інфляцію цін або заробітної плати. Індксація може поставити під загрозу стійкість державним та недержавним пенсійним забезпеченням.

Низькі відсоткові ставки становлять більш безпосередній ризик для накопичувальних пенсій, ніж для пенсій із солідарної системи. Вони можуть призвести до зниження виплат від накопичувальних схем через зниження прибутковості інвестованих активів і зниження вартості ануїтету. Вони також можуть завдати шкоди стійкості фінансованих схем у міру збільшення вартості зобов'язань.

Ризики фінансових ринків так само є більш актуальними для недержавних, а саме накопичувальних пенсій, ніж для систем без внесків або систем солідарної системи. Пенсійні виплати в накопичувальних системах фінансуються за рахунок накопичених активів; шоки на фінансовому ринку можуть знизити вартість цих активів. Це особливо завдасть шкоди учасникам індивідуальних фондованих угод, якщо це станеться наприкінці періоду накопичення, коли особа матиме менше часу, щоб відновити свої заощадження перед тим, як почати використовувати свої активи [2].

Операційні ризики також головним чином впливають на накопичувальні системи, оскільки надмірні операційні витрати або погано розроблені інвестиційні стратегії матимуть прямий вплив на активи накопичувальної схеми. Зрештою фінансова схема може зруйнуватися. Однак так само, як державні організації майже напевно будуть виручені урядом, рятувальні човни та рятувальні програми можуть бути встановлені для приватного сектора. У Німеччині, Швейцарії, Сполученому Королівстві, Сполучених Штатах і Онтаріо (Канада) діють схеми пенсійних гарантій для НПФ [0].

У принципі, державні пенсії повинні мати менший ризик високої вартості, ніж приватні схеми, оскільки вони можуть використовувати ефект масштабу та спрощене адміністрування (завдяки меншій персоналізації) і не нести маркетингових витрат. Угоди з недержавного фінансування можуть вжити заходів, щоб зменшити свої витрати: чотири галузеві професійні схеми. У багатьох країнах ОЕСР було запроваджено політику стримування витрат і узгодження зборів із витратами на приватні пенсійні виплати.

Ризик довголіття – це ризик того, що людина проживе довше, ніж очікувалося, і таким чином вичерпає свої ресурси. Пенсії, як солідарні, так і накопичувальні, захищають людей від ризику довголіття, забезпечуючи потік виплат протягом усього життя. Однак це призводить до проблем стабільності та справедливості між поколіннями, якщо відносно менша кількість працездатного населення вимагається для підтримки пенсій відносно більшої кількості пенсіонерів протягом тривалого періоду. Системи НПФ є найбільш вразливими до демографічних змін, які змінюють співвідношення між розміром когорти, яка працює та сплачує внески, та розміром когорти, яка отримує виплати, оплачені цими внесками.

Література

1. Understanding personal pensions. URL: <https://www.nidirect.gov.uk/articles/understanding-personal-pensions>
2. Five Important Principles for a Successful Mandatory Funded Pension for Ukraine. URL: <https://www.worldbank.org/en/news/opinion/2021/11/17/five-important-principles-for-a-successful-mandatory-funded-pension-for-ukraine>
3. Kawinski M., Stanko D., Rutecka J. (2012), «Protection mechanisms in the old age pension systems of the CEE countries», Journal of Pension Economics and Finance, (pure.uvt.nl) Vol. 11/4, pp. 581-609, (www.actuarialpost.co.uk) DOI: <https://doi.org/10.1017/S147474721200008X>